

החמצה אסטרטגית איראנית?

30.10.2023 | ד"ר יצחק קליין | written by

עיקרי הדברים:

מתקפת חמאס על ישראל ביום 07.10.23 הייתה הצלחה טקטית אך כישלון אסטרטגי, לא רק לחמאס אלא גם למשטר האיראני שמממן, מאמן ומצייד את חמאס. בעקבות המתקפה פשטה בישראל ההבנה כי הניסיון לנהל יחסים עם שליחים (פרוקסים) איראניים באזור הוא טעות אסטרטגית. איראן מצידה החמיצה את ההזדמנות לפתוח במתקפה רב-חזיתית משולבת על ישראל בעוד שהאחרונה נתפסת לא מוכנה וללא כוחות מילואים מגויסים.

כעת, לאחר שישראל גייסה מילואים ופרסה אותם בחזיתות, ההזדמנות חלפה, גם אם חיזבאללה יבחר עכשיו לפתוח חזית חדשה מצפון.

עבור ישראל, חיסול חמאס בלבד לא יהיה הישג אסטרטגי של ממש. הישג מהסוג הרצוי ישיב לאיראן מלחמה שעה תוך גביית מחירים כבדים מאוד, שהרי הרפובליקה האסלאמית היא זאת שחימשה את חיזבאללה ושלחה אותה לטבוח בישראלים. הצורך הישראלי לחלץ הישג אסטרטגי משמעותי מהמלחמה הנוכחית מחייב תבוסת חיזבאללה בלבנון, שיכולותיו האסטרטגיות פעלו כגורם מרתיע על ישראל בשנים האחרונות. עבור ישראל, הדרך לטהרן עוברת דרך חיזבאללה. חיסול חמאס וחיזבאללה כגורמים אסטרטגיים פירושו תבוסה משמעותית לאיראן, החושפת את המשטר למכות ולהפסדים נוספים.

עבור ארה"ב, ראוי שהניסיון של טהרן לחסל את בעלת הברית הקרובה ביותר שלה במזרח התיכון ישים קץ למדיניות שהייתה נהוגה עד כה ² לנסות לשחד משטר תוקפני וטוטליטרי על מנת שיתנהג יפה. הדיפת ההשפעה האיראנית באזור משקפת מעתה את האינטרס האמריקני כמו את זה הישראלי.

הדרך החכמה היא שארה"ב תמשיך לתמוך בישראל מבחינה דיפלומטית ובאמצעי לחימה, ותנצל את מכותיה של ישראל נגד איראן כדי ליצור ברית מעצמות אזורית שיכולה, מבחינה פוליטית וצבאית, להמשיך להגביל את השפעתה של איראן באזור תוך שחרור ארה"ב להתמודד עם אתגרים אסטרטגיים אחרים.

מתקפת חמאס על ישראל:

המתקפה על ישראל על ידי חטיבת טרור של חמאס, מאומן ומחומש על ידי איראן, ביום 07.10.2023, הייתה הצלחה טקטית. חמאס הצליח לרמות את המודיעין הישראלי ולהפתיע את צה"ל. עם זאת ברמה האסטרטגית המתקפה הייתה כישלון, וייתכן שכישלון זה יעמוד בליבו של כישלון אסטרטגי איראני רחב יותר.

מסמכים שנתפסו בשדה הקרב מראים כי מטרת ההתקפה הייתה לא רק לחדור לשטח ישראל, כולל לבסיס חיל האוויר בחצרים ולחלק מצירי התנועה בין מרכז המדינה לבאר שבע, אלא גם להחזיק בשטח זה. מטרות אלו לא הושגו. [1]

תוך 24 שעות גרמה מתקפת הנגד הישראלית להתפוררות הכוח החודר והסבה לו אבדות כבדות בנפש. המתקפה עצמה תוכננה לפרטי פרטים, אך הכוחות שהיו אמורים לבצע אותה חשפו חוסר יכולת לתפקד ולהגיב באופן מושכל או מקצועי לאתגרים העולים בשדה הקרב. [2]

גם לוא השיג כוח הטרור מעזה את יעדיו, הוא לא היה יכול להחזיק בהם לאורך זמן מול העוצמה המרוכזת של צה"ל. המתקפה כולה, כמתקפה מבודדת ויחידה על ישראל, חסרה היגיון אסטרטגי. לוא השתתף חיזבאללה, השליח האיראני האחר החולש על גבולות ישראל, במתקפה המכוונת למטרות דומות בצפון המדינה, תוך שיגור רקטות וטילים לכל עומק המדינה, המצב האסטרטגי של ישראל היה קשה מאוד. אך חיזבאללה לא עשה דבר בשעות הפותחות של המלחמה, ומאז הוא מגביל את עצמו לכמה מתקפות ספורדיות בעצימות נמוכה. נייר זה מהווה ניסיון ראשוני לעמוד על ההשלכות האסטרטגיות לאזור ולעולם העולות מהתפתחות המלחמה עד כה.

רקע: האיום הרב-זירתי:

מאז המהפכה האסלאמית ב-1979, המשטר האיראני משקיע משאבים ניכרים בבניית כוח הלחימה של שליחים איראניים באזור שממזרח לים התיכון והים האדום. אלה כוללים בין היתר:

חיזבאללה, הפרוס בלבנון ובדרום סוריה, עם כוח חי"ר משמעותי, מאומן ועם ניסיון קרבי ממלחמת האזרחים הסורית. [3] בנוסף צה"ל מעריך כי בידי חיזבאללה יותר מ-150,000 טילים ורקטות, חלק מהם מדויקים. חיזבאללה מתכוון לפלישה לגליל, [4] בנוסף לשחרור רבבות הרקטות שלו על ישראל ביום פקודה. [5] לטילים ורקטות אלו יכולת לפגוע באופן משמעותי בתשתיות אזרחיות וצבאיות בישראל, ולהשמיד נמלים, שדות תעופה, תחנות כוח וצירי תנועה פנימיים בישראל שצה"ל נסמך עליהם לשינוע כוחות.

חמאס ברצועת עזה.

מיליציות פרו-איראניות בסוריה ובעירק, [6] שגם בידיהן טילים, רחפנים וכטב"מים המסוגלים לפגוע בישראל. [7]

מיליציות החות'ים בתימן, המחומשת אף היא באופן דומה למיליציות בסוריה ובעירק. [8]

קבוצות מחבלים פלסטינים ביהודה ושומרון, המושפעים מתעמולה של איראן וחמאס לפגוע בישראל ובישראלים [9] וחמושים בנשק שהוגנב אליהם על ידי איראן. [10] קבוצות אלו יכולות לחסום צירים מרכזיים באיו"ש ביום פקודה.

קבוצות אזרחי ישראל ערבים, דוגמת הערבים שהשתתפו במהומות האלימות בקיץ 2021, המונעים אף הם על ידי תעמולה של חמאס. [11] קבוצות אלו עשויות לנסות בעת מלחמה לחסום צירים פנים-ארציים ולשבש את תנועת כוחות הביטחון בתקופת חירום.

חלק מהאיום הנשקף מאזרחי ישראל ערביים הבוחרים לפעול נגד המדינה הוא ארגוני פשע העוסקים בפרוטקשן, במכירת סמים ובפשעים אחרים. חלק מקבוצות אלו מקבלות סמים ונשק מחיזבאללה, המגיע דרך סוריה וירדן, [12] וכך הקו המפריד בין פעילות פשיעה ופעילות חבלנית עוינת נמחק למעשה.

האסטרטגיה הישראלית מול האיום הרב-חזיתי הגובר הנובע משליחים איראניים היה בעיקרו פסיבי והגנתי. במלחמת לבנון השנייה בשנת 2006 הסבה ישראל נזק רב לתשתיות בלבנון, והנחת היסוד מאז הייתה שבעקבות כך חיזבאללה מורתע מלתקוף את ישראל בכל משאביו [13] כוחות יבשה, טילים ורקטות. מול עזה ישראל הסתמכה על יכולתה להסב נזקים לתשתיות הצבאיות של חמאס, ובמידה פחותה לתשתיות האזרחיות, כדי להרתיע את חמאס במקום להשמיד אותו. משך שנים רבות התעלמה ישראל פחות או יותר מהתפשטות הפשע המאורגן, כמו מהתעמולה האנטי-ישראלית בחברה הערבית שבקרבת אזרחי ישראל; הניסיון לסגור את פער האכיפה שנוצר בעקבות התעלמות זאת החל ברצינות רק בשנה האחרונה.

מתקפת ה-7 באוקטובר נתפסת בחברה הישראלית כמסמנת את קריסת אסטרטגיית ההרתעה הישראלית. אסטרטגיה זאת לא מנעה מאיראן לבנות לאורך עשרות שנים איום רב-חזיתי ההולך ונהיה מאיים יותר עם הזמן. כיום, איומים אלה יכולים להצטרף לאיום כולל, רב-ממדי ומורכב, המאתגר את יכולתה של ישראל להתמודד במקביל עם כל האיומים, על גבולותיה ובתוך שטחה פנימה.

אבל איום זה לא התממש ביום ה-7 באוקטובר.

ישראל מונעת את התרחיש האסטרטגי הגרוע ביותר:

גורם ההפתעה הוא מרכיב חיוני לתרחיש האסטרטגי הגרוע ביותר מבחינת ישראל: מתקפה כוללת בכל החזיתות, חיצוניות ופנימיות, התופסת את ישראל לא מוכנה, כשכוחותיה אינם מגויסים או פרוסים במקומות הנחוצים. חמאס השיג הפתעה כזאת בחזית הדרום. למרות זאת, ב-36 השעות הראשונות לאחר פרוץ המתקפה בעוטף עזה, שום מרכיב אחר של המתקפה הרב-חזיתית הפוטנציאלית לא התממש. חיזבאללה לא ערך מתקפה רב-ממדית קרקעית על גבול הצפון ולא פתח בירי רקטי מאסיבי על העורף הישראלי. ערביי ישראל לא ניסו ליזום שחזור של אירועי 2021.

בתום 36 שעות ישראל גייסה, חימשה ופרסה 300,000 חיילי מילואים. [13] כוחות רבי עוצמה נפרסו לא רק סביב רצועת עזה אלא לאורך הגבול הצפוני, כולל יחידות שריון וארטילריה; מאותה נקודת זמן מתקפה קרקעית על גבול ישראל הפכה למשימת התאבדות. כוחות מילואים

נפרסו ביהודה ושומרון, ואף בתוך הקו הירוק. המשרד לביטחון פנים השיג כ-20,000 יחידות של נשק ארוך-קנה ושכפ"צים, ואלו חולקו לכ-900 כיתות כוננות אזרחיות חדשות.[14] כיום הפכה ישראל למחנה חמוש, על גבולותיה ופנימה, כשכל המגויסים נחוישים לא לאפשר לאויב פוטנציאלי להפתיע אותם שוב. בהמשך המלחמה פינתה ישראל תושבים מגבולות עזה והצפון בטווח 4-5 קילומטרים מהגבול והפכו את אלה לאזורים שבהם צה"ל יכול לפעול בחופשיות כדי לסכל כל איום.

מאז המצב נותר יציב. כוחות ישראל מגויסים. עזה מכותרת ותחת הפצצה אווירית. לא התפתחה תופעה של אלימות רבת-משתתפים בקרב ערביי ישראל. ביהודה ושומרון נצפתה עלייה בניסיונות לפעילות חבלנית עוינת, אך מול ניסיונות אלו צה"ל פועל ביוזמה ובשיטות שהיו עד כה נדירות, כגון מתקפות מהאוויר וכטב"מים.[15] התופעה המעניינת ביותר היא התגובה [16] או נכון יותר חוסר התגובה [17] של חיזבאללה, שהסתפק

במעט מתקפות של טילי נ"ט, חוליות מסתננים ופצמ"רים. ניתן לומר כי מאז המתקפה הגדולה ב-7 באוקטובר הוגבלה הפעילות של אויבי ישראל להטרדות, וכמעט אין פגיעות בתשתיות אזרחיות או צבאיות חשובות.[16]

מתקפת חמאס על ישראל הוכנה על ידי האיראנים במשך תקופה ארוכה. איראן אימנה וחימשה את כוחות חמאס. כעת ידוע כי בפגישה בבירות בתחילת חודש אוקטובר נתנו משמרות המהפכה אור ירוק ליציאה למתקפה.[17] אך איראן נמנעה, או לא הצליחה, לגייס את יתר הקליינטים שלה להצטרף למתקפה. חמאס תקף, כוחות התקיפה שלו הובסו, והוא נותר להתמודד לבדו עם מתקפת הנגד הישראלית.

בשלב זה אפשר רק לנחש מדוע לא יצאה אל הפועל מתקפה רב-חזיתית נגד ישראל. תאוריה אחת היא שאיראן וחיזבאללה ממתנינים להסתבכות קרקעית של צה"ל ברצועת עזה כדי לפתוח חזית נוספת מהצפון, מלווה במתקפת טילים רבתי על העורף הישראלי. אך הזמן המתאים ביותר למתקפה כזאת היה עם פרוץ המלחמה, לא עכשיו כשצה"ל מגויס, מחומש, פרוס על הגבולות, ומוכן לבצע את התוכניות שלו לדיכוי כוחות החמאס. תאוריה נוספת היא שהשליטה של איראן בהחלטות גרורותיה היא פחות ממושלמת, ושחיזבאללה אולי החליט שאין לו עניין בהתמודדות צבאית מול ישראל. ערביי ישראל, שאולי היו שוקלים להצטרף לפרעות פנימיות שמטרתן להפריע לגיוס עתודות צה"ל, יודעים עכשיו שהם ייתקלו ביחידות של יהודים, חמושים ומואמנים ומוכנים לטפל בכל התפרעות בנשק חם וביד קשה.:

ההשלכות האסטרטגיות של המלחמה בזירת המזרח התיכון:

האילוץ האסטרטגי הישראלי

מתקפת חמאס על ישראל ביום ה-7 באוקטובר סימנה את קריסת אסטרטגיית ההרתעה

הישראלית: שמדיניות של תגובות צבאיות מוגבלות משולבת בגזרים כלכליים שונים יכולה "לביית" את חמאס ולהגביל אותו לפעילות צבאית נסבלת הן מבחינת תדירותה והן מבחינת עוצמתה. בו בזמן חשפה המתקפה של חמאס באופן מחריד את הממדים האמיתיים של האיום הנובע מהמערך הרב-חזיתי שאיראן בונה מול ישראל. לוא הצטרפו כל מרכיבי מערך זה למתקפה נגד ישראל יחד עם חמאס, שרידותה של ישראל הייתה מוטלת בספק.

מתקפת חמאס היא בראש ובראשונה מכה למוניטין הצבאי של ישראל. להרשות לחמאס לשרוד את המלחמה אינו רק עניין של ויתור על נקמה; אם חמאס לא יושמד יסמן הדבר את ישראל בתוך האזור כטרף, עם ומדינה שאיבדו את הרצון לשרוד. תוצאה כזאת תכתיר את היוזמה האיראנית נגד ישראל בהצלחה, למרות מגבלותיה. לצופים אזוריים יראה כאילו ההגמוניה האיראנית בכל המרחב ² מובטחת.

אך השמדת חמאס אינה אלא צעד נחוץ לשיקום מעמדה וחוסנה של ישראל במרחב. חמאס אינו אלא כלי שאיראן השתמשה בו כדי לערוך מתקפה קטלנית על ישראל. יהיה גורלו של חמאס אשר יהיה, ישראל אינה יכולה להרשות מצב שבו טהרן יוזמת מכה כזאת נגד ישראל ואינה משלמת על כך מחיר כבד.

שיקול זה צריך לרכז את תשומת ליבנו בחיזבאללה. איראן אומנם רחוקה מישראל, אך המרחב האווירי והימי שלה חשוף כמעט לחלוטין למכות-נגד של חיל האוויר הישראלי. יש לאיראן יכולת מסוימת לשגר טילים נגד ישראל, אך ישראל ערוכה יותר מכל מדינה אחרת באזור להתמודד עם איום זה. הגורם האיראני המרתיע את ישראל הוא חיזבאללה, עם כוחותיו המאומנים שליד גבול ישראל ורבבות הטילים שבידיו. עד כה, יש לומר, הרתעה זאת פעלה בצורה אפקטיבית ביותר. עם זאת, אם יש לישראל צורך קיומי להכות בטהרן, מבחינתה הדרך לטהרן עוברת דרך חיזבאללה. על ישראל להסיר מדרכה את ההרתעה שחיזבאללה מפעילה עליה.

יש היום בישראל שיח מסוים (אם כי לא בחוגי הממשלה) על הצורך להפוך את עזה לדוגמה לכל אויבי ישראל: להפוך את עזה לשממה מאין יושב, תוך חיסול פיזי של כוחות החמאס. אכן יש לחסל את החמאס, ואם הדרך לעשות זאת באופן שחוסך חיי ישראלים הוא להחריב כל מבנה בעזה, אזי יש להחריבם. אך הפיכת עזה לעיי חורבות היא "ניצחון בנקודות" ולא ניצחון אסטרטגי של ממש. מבחינת איראן, חמאס הוא כלי לשימוש ולזריקה, והשמדת חמאס לא תביא לשינוי משמעותי במאזן האסטרטגי האזורי. רק השמדת חיזבאללה,

הסרת ההרתעה האיראנית על ישראל, ופגיעה קשה במשטר ובמולדת האיראנית יכולות להשיג את המטרה האסטרטגית הנחוצה לישראל.

בעת כתיבת שורות אלו חיזבאללה נמנע עדיין מלהתערב באופן פעיל מאוד במלחמה הנוכחית. זה יתרון מבחינתה של ישראל; לישראל עדיפה מלחמה בחזית אחת בלבד. אם חיזבאללה אכן יחליט עכשיו להטיל את כל כובד משקלו למערכה הדבר יכפה כמובן על ישראל מלחמה בשתי חזיתות, אומנם עם תנאי פתיחה טובים לאין שיעור לעומת ה-7 באוקטובר. אך גם אם חיזבאללה

יימנע מליצור עימות מלא עם ישראל, אין משמעות הדבר שישראל יכולה להימנע לאורך זמן מליצור עימות איתו, במועד ובנסיבות המתאימים לישראל.

צה"ל טוען זה תקופה ארוכה שהוא מוכן ומיומן להתמודד עם האיום מחיזבאללה. לאור אירועי ה-7 באוקטובר אולי אין לקבל טענה זאת כמובנת מאליה; ודאי ששום מנהיג פוליטי ישראלי לא היה מוכן עד כה לערוך לטענות אלו בחינת מציאות. אך המצב היום שונה ממה שהיה לפני חודש, לפני שנה או לפני עשור:

צה"ל מוכן לפעולה; כל כוחותיו מגויסים ופרוסים בגבולות.

כיום ברורה האיוולת שבאסטרטגיית ההרתעה שישראל נהגה בה עד כה. ישראל אינה יכולה עוד להניח כי היא יכולה להרתיע את השליחים של איראן לאורך זמן, ולהרשות לאיראן להמשיך לחמש ולבצר את יכולותיו של חיזבאללה.

לישראל אין ברירה, אם היא חפצה לשרוד, אלא לגבות מאיראן מחיר הכבד מהמחיר שהיא עצמה שילמה. לשם כך, כפי שנכתב לעיל, על ישראל להסיר מדרכה את ההרתעה שחיזבאללה מפעילה עליה.

ההחמצה האסטרטגית האיראנית

בהימנעותה, או בכישלונה, ליזום מתקפה רב-חזיתית פתאומית על ישראל, נראה כי איראן איבדה את ההזדמנות הטובה ביותר שלה להשמיד את ישראל. מול הכוחות שהיא פרסה סביב ישראל עומד צבא ישראל גדול וחזק בהרבה. ההחמצה של איראן יכולה לעלות לה בהשמדת חלק ניכר מהמשאבים הצבאיים שטיפחה באזור בעשורים האחרונים. אך תוצאה זאת תלויה לחלוטין בנחישותה של ישראל לנצל את ההחמצה האיראנית, להשתמש בכוחה המגויס כדי להסיר את חמאס וכן את חיזבאללה מלוח המשחקים האזורי, ולהפליא מכות באיראן עצמה כעונש על חלקה במתקפת ה-7 באוקטובר. אם לא תעשה זאת, איראן תינצל מהשלכות כישלונה האסטרטגי ותישאר חופשייה לתכנן ולערוך "7 באוקטובר" חדש בעתיד.

המאזן האסטרטגי האזורי

המאזן האסטרטגי האזורי מושפע עמוקות מהמדיניות של גורמים מחוץ לאזור, כולל ארה"ב, רוסיה וסין, ונתייחס למשמעות ההתפתחויות באזור למדיניות של ארה"ב בחלק הבא. בחלק זה נתייחס לרגע לאזור כאקוסיסטם אסטרטגי עצמאי.

ציר ההתנגשות העיקרי באזור הוא בין ישראל לאיראן. צמיחתה הכלכלית והטכנולוגית של ישראל בשנים 2003-2021 תרמה רבות להחלטות של חלק מהמדינות הסוניות השמרניות באזור ליצור קשרים ושיתופי פעולה עם ישראל; חלקן אפילו כוננו יחסים דיפלומטיים עם ישראל במסגרת הסכמי אברהם. החל מ-2021, עם פרוץ המהומות של ערבים בערי ישראל, החלו מדינות האזור להבין טוב יותר את החולשות של ישראל: הססנותה לטפל באופן החלטי בגרורות

איראניות מחוץ, או בפורעים לאומניים מבית.

אפשר לתאר את המדיניות של המדינות הסוניות השמרניות באזור כפוסחת על שני הסעיפים. הן אינן בטוחות אם כדאי יותר להמשיך להתחבר לישראל תוך התנגדות לניסיונות של איראן להפוך להגמון אזורי, או להשלים עם הגמוניה זאת כעובדה מוגמרת. שיקולי משטרים אלו מושפעים כמובן גם על ידי המדיניות האמריקנית, שהייתה מאז 2002 (וכן בתקופת 2012-2016) מדיניות של פיוס איראן בסגנון מדיניות המערב בשנות ה-30 של המאה האחרונה.

אם ישראל תנקוט שוב יוזמה אסטרטגית, תפגע קשות במערך הרב-חזיתי שאיראן בנתה סביבה ותגבה מחיר כבד מאיראן עצמה, הדבר יעשה רבות כדי לשקם את כוח ההרתעה שלה. לעומת זאת המוניטין והעוצמה של איראן ייפגעו לעומת המצב ששרר בשנים האחרונות. ייתכן שהדבר יאפשר לישראל להכות עוד במוניטין ובמעמד של איראן בשילוב עם מדינות אחרות באזור שהאינטרסים שלהן מנוגדים לאלו של איראן, כגון טורקיה, אזרבייג'אן ומדינות המפרץ. [18] אך תנאי לכך הוא שישראל תכה בברזל בעודו חם: תנצל את החולשות האיראניות הנובעות מהמצב האסטרטגי הנוכחי, לאור ההתגייסות של צה"ל ושל דעת הקהל הישראלית, כדי להשמיד הן את חמאס והן את חיזבאללה.

השלכות אסטרטגיות גלובליות:

לא כאן המקום לביקורת ממצה על מדיניות הביטחון של ארה"ב מאז 2008. די לציין כי ממשלים אמריקניים עוקבים הפגינו חובבנות אסטרטגית מחפירה, כאילו שהפגנת חוסר העניין של ארה"ב בחלק מסוים של העולם לא תאתגר את יריביה של ארה"ב בכל העולם כולו לבחון אם אפשר לנצל את החלשת הרצון והמוראל של ארה"ב בזירה אחת גם בזירות אחרות. ראוי גם לציין את האיוולת שבניסיון להגיע להסכמים עם משטרים טוטליטריים תוקפניים עוד לפני שהוכח להם כי תוקפנות תביא להתנגדות חמושה נחושה.

אין הכוונה כי ארה"ב אינה יכולה או צריכה לתעדף את השקעותיה בביטחון לאומי, אך אין היא יכול ליצור רושם שהיא נוטשת אזור זה או אחר בעולם. התוצאה הבטוחה של מדיניות כזאת היא הזמנת תוקפנות נגד ארה"ב, בעלי בריתה, ומערכת הביטחון והפיננסים שארה"ב השקיעה בה כבר 80 שנה. מול המדיניות התוקפנית של שלישיית המעצמות הטוטליטריות התוקפניות [2] סין, רוסיה ואיראן [3] מדיניות אמריקנית של שיתוף הנטל (burden-sharing) היא הראויה: ארה"ב תשקיע כסף ואמצעי הגנה בהגנתן של מדינות המוכנות ומסוגלות להשקיע במקביל: המדינות הסקנדינביות, פולין, הודו, אוסטרליה, דרום קוריאה, יפן וכמובן ישראל.

ההחמצה האסטרטגית האיראנית פותחת הזדמנות אסטרטגית לא רק לישראל אלא גם לארה"ב [4] בתנאי שכמו ישראל תנקוט גם ארה"ב יוזמה באופן נחוש ומיידי. יש להפסיק מייד את המדיניות של פיוס איראן. על ארה"ב להכיר בכך כי האינטרס שלה, לא פחות מאשר זה של ישראל, הוא לגרום לאיראן לסגת, אסטרטגית וגאוגרפית, לגרום להשמדת פרויקט הגרעין שלה,

כך שלמדינות אחרות באזור יהיה מניע חדש לשתף פעולה עם ארה"ב ולא עם טהרן. המחיר מבחינת ארה"ב לא יהיה מבוטל, בהון ובמידה פחותה באמצעי לחימה, אך פחות מהמחיר הכרוך בהמשך המדיניות הנוכחית.

ממשל ביידן נקט שני צעדים בכיוון הנכון. צעד אחד הוא קריאת הממשל להוסיף סיוע צבאי בסך 14 מיליארד דולר לישראל.[19] הצעד השני הוא שליחת כוחות ימיים אמריקניים לאזור, והאיום האמריקני לאיראן [20] שאם איראן תתערב בלחימה היא תסתכן בעימות מזוין מול ארה"ב.[20] האם האיום רציני? איש אינו יודע, כולל המשטר בטהרן.

מדיניות אמריקנית בת קיימא במזרח התיכון דורשת השקעה מתמדת ונחושה באזור [2] לא רק בכסף או בנשק אלא במדיניות הנכונה. ארה"ב צריכה לעמוד על כך שההשפעה של המשטר האיראני הטוטליטרי והתוקפני תיסוג. כפי שהתחילה [2] כך על ארה"ב להמשיך, לתמוך בישראל ללא היסוס במישור הדיפלומטי כמו במישור אמצעי הלחימה, בעוד ישראל מבצעת את מה שהוא אינטרס אמריקני לא פחות מכפי שהוא אינטרס שלה: השמדת חיזבאללה וסיכול האג'נדה האיראנית באזור. בהמשך על ארה"ב לעודד יצירת קואליציה אזורית בין ישראל לבין המדינות הסוניות השמרניות, חמושות ומאומנות דיין כדי לעצור ניסיונות תוקפנות איראניים עתידיים, על מנת שארה"ב תוכל להתקדם עם השקעות משמעותיות יותר באזורים אחרים בעולם.

[1] ד"ר (סמ"ר במיל) יאיר אנסבכר, לוחם לוט"ר, ריאיון, כאן חדשות, 14.10.2023. https://twitter.com/kann_news/status/1713059234122715401. ד"ר אנסבכר היה לוחם באחת היחידות הראשונות שהגיעו לזירת הלחימה, כיתרו והשמידו את כוח הטרור של חמאס.

[2] אנסבכר, תדרוך בע"פ.

Hanna Davis, "New Hezbollah Museum Puts Spotlight on Syria Intervention", [3] *The New Arab*, 28 September, 2023

<https://www.newarab.com/analysis/new-hezbollah-museum-puts-spotlight-syria-intervention>

Colin P. Clarke and Chad C. Serena, "Hezbollah is Winning the War in Syria", *The RAND Blog*, January 30, 2017

<https://www.rand.org/blog/2017/01/hezbollah-is-winning-the-war-in-syria.html>

Hezbollah and Syria: From Regime Proxy to Regime Savior", in *Insight Turkey*, "Spring 2014, Volume 16, Number 2

<https://www.insightturkey.com/commentaries/hezbollah-and-syria-from-regime-proxy-to-regime-savior>

magazine of Turkey's SETA Foundation for Political, Economic and Social] [Research

Tal Beeri, "The Radwan Unit (Radwan Force - Unit 125)", Alma Research and [4] Education Center, Special Report, January 5, 2023

(The Radwan Unit (Radwan Force - Unit 125

Shaan Shaikh and Ian Williams, "Hezbollah's Missiles and Rockets: An [5] Overview", Center for Strategic and

International Studies, Washington D.C., July 2018

https://csis-website-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/180705_Williams_HezbollahMissiles_v3.p

Iran's Islamist Proxies in the Middle East", September 12, 2023, Wilson" [6] .Center, Washington D.C

<https://www.wilsoncenter.org/article/irans-islamist-proxies>

Shaan Shaikh ("Iranian Missiles in Iraq", Center for Strategic and [7] ,.International Studies, Washington D.C

December 2019, https://missilethreat.csis.org/wp-content/uploads/2021/04/191211_IranianMissiles_Iraq.pdf

Michael Segall, "New Houthi Attacks on Strategic Targets in Saudi Arabia and [8] , "Yemen

Jerusalem Center for Public Affairs, 15 September, 2021

Dr Raz Zimmt, "Declarations of Senior Iranian Officials Concerning the :ראה [9] West Bank Point to Intensifying Iranian Effort to Expand its Influence in this Arena", Meir Amit Intelligence and Terrorism Information Center, 13.02.2023

https://www.terrorism-info.org.il/app/uploads/2023/02/E_029_23.pdf

[10] ראה לדוגמה אמיר בוחבוט, "מאיראן דרך חלפנים ועד מחבלים: מסלול כספי הטרור ביהודה ושומרון", וואלה חדשות, 30.09.2023, news.walla.co.il/item/3611192/,

[11] אסף גיבור ושילה פריד, "המערכת המשומנת להסתת ערביי ישראל לטרור", מקור ראשון, 19.03.2023

<https://www.makorrishon.co.il/news/593125>

[12] ראה לדוגמה יואב זיטון, "המטרה: חיסול בכירי ארגון פשע. האמצעי: מטעני חבלה מאיראן, דרך חיזבאללה", *Ynet news* (עברית), 24.08.2023

<https://www.ynet.co.il/news/article/rkz5plan6h>

[13] "Israel drafts 300,000 Reservists as it Goes on the Offensive", *Reuters*, 9 October 2023

[https://www.reuters.com/world/middle-east/israel-drafts-300000-reservists-it-goes-offensive-2023-10-09/#:~:text=JERUSALEM%2C%20Oct%209%20\(Reuters\),military%20spokesperson%20said%20on%20Monday](https://www.reuters.com/world/middle-east/israel-drafts-300000-reservists-it-goes-offensive-2023-10-09/#:~:text=JERUSALEM%2C%20Oct%209%20(Reuters),military%20spokesperson%20said%20on%20Monday)

[14] אלון חכמון, "בגלל המלחמה: מאות כיתות כוננות חדשות, גם במרכז", מעריב, 19.10.2023

<https://www.maariv.co.il/news/military/Article-1046146>

[15] אמיר בוחבוט וגיא אלסטר, "ליל לחימה בגדה: קרבות אש, עצורים ושלושה הרוגים פלסטינים", וואלה, 19.10.2023; <https://news.walla.co.il/item/3617141>; ג'קי חורי והגר שיזף, "שוטר מג"ב נהרג בעימותים ליד טולכרם; ששה פלסטינים נהרגו

בתקיפת כתב"מ", הארץ, 19.10.2023

<https://www.haaretz.co.il/news/politics/2023-10-19/ty-article/0000018b-45f0-d242-abef-57f608e30000>

[16] למיטב הידיעה בעת כתיבת שורות אלו ידוע על פגיעה בטרמינל הנפט של קצא"א ליד אשקלון: Sherri Su, "Oil Tanker Sails to Israeli Red Sea Port to Avoid Conflict", *Bloomberg*, 19.10.2023

<https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-10-19/oil-tanker-sails-to-israeli-red-sea-port-to-avoid-conflict#xj4y7vzkg>

Iran Helped Plot Attack on Israel Over Several Weeks”, *Wall Street Journal*, [17]

8 October 2023

www.wsj.com/world/middle-east/iran-israel-hamas-strike-planning-bbe07b25

[18] ד”ר דוד וורמזר ממכון משגב לביטחון לאומי, מומחה לאיראן, הציע שערעור העמדה האיראנית בסוריה והפלת משטר אסאד שנמצא בחסותה עשויים לערער את המוניטין של המשטר האיראני מבית עד כדי ערעור יציבותו הפנימית. אין באפשרותנו לגבש עמדה מבוססת נתונים לגבי הצעה זאת. עם זאת, פגיעה קשה בעמדות של איראן בעזה ובלבנון עשויה לפתוח פתח לניצול חולשות המשטר האיראני על ידי טורקיה ואזרבייג'אן, טורקיה בסוריה ואזרבייג'אן בחבלי ארץ מאוכלסי אזרים בצפון איראן. במקרה זה ייתכן שיהיה לישראל אינטרס לקדם מטרות אלו.

Biden asks Congress to okay \$14 billion in aid to Israel, \$61 billion for“ [19] Ukraine”, *Times of Israel*, 20 October 2023

<https://www.timesofisrael.com/biden-asks-congress-to-okay-14-billion-in-aid-to-israel-61-billion-for-ukraine>

Justin Sink, “US Warned Iran in Back-Channel Talks on War, Sullivan Says”, [20] *Bloomberg News*, October 15 2023

<https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-10-15/us-has-had-back-channel-with-iran-in-recent-days-sullivan-says>

Heading Title

עיקרי הדברים:

מתקפת חמאס על ישראל ביום 07.10.23 הייתה הצלחה טקטית אך כישלון אסטרטגי, לא רק לחמאס אלא גם למשטר האיראני שמממן, מאמן ומצייד את חמאס. בעקבות המתקפה פשטה בישראל ההבנה כי הניסיון לנהל יחסים עם שליחים (פרוקסים) איראניים באזור הוא טעות אסטרטגית. איראן מצידה החמיצה את ההזדמנות לפתוח במתקפה רב-חזיתית משולבת על ישראל בעוד שהאחרונה נתפסת לא מוכנה וללא כוחות מילואים מגויסים.

כעת, לאחר שישראל גייסה מילואים ופרסה אותם בחזיתות, ההזדמנות חלפה, גם אם חיזבאללה יבחר עכשיו לפתוח חזית חדשה מצפון.

עבור ישראל, חיסול חמאס בלבד לא יהיה הישג אסטרטגי של ממש. הישג מהסוג הרצוי ישיב לאיראן מלחמה שערה תוך גביית מחירים כבדים מאוד, שהרי הרפובליקה האסלאמית היא זאת שחימשה את חיזבאללה ושלחה אותה לטבוח בישראלים. הצורך הישראלי לחלץ הישג אסטרטגי

משמעותי מהמלחמה הנוכחית מחייב תבוסת חיזבאללה בלבנון, שיכולותיו האסטרטגיות פעלו כגורם מרתיע על ישראל בשנים האחרונות. עבור ישראל, הדרך לטהרן עוברת דרך חיזבאללה. חיסול חמאס וחיזבאללה כגורמים אסטרטגיים פירושו תבוסה משמעותית לאיראן, החושפת את המשטר למכות ולהפסדים נוספים.

עבור ארה"ב, ראוי שהניסיון של טהרן לחסל את בעלת הברית הקרובה ביותר שלה במזרח התיכון ישים קץ למדיניות שהייתה נהוגה עד כה [1] לנסות לשחד משטר תוקפני וטוטליטרי על מנת שיתנהג יפה. הדיפת ההשפעה האיראנית באזור משקפת מעתה את האינטרס האמריקני כמו את זה הישראלי.

הדרך החכמה היא שארה"ב תמשיך לתמוך בישראל מבחינה דיפלומטית ובאמצעי לחימה, ותנצל את מכותיה של ישראל נגד איראן כדי ליצור ברית מעצמות אזורית שיכולה, מבחינה פוליטית וצבאית, להמשיך להגביל את השפעתה של איראן באזור תוך שחרור ארה"ב להתמודד עם אתגרים אסטרטגיים אחרים.

מתקפת חמאס על ישראל:

המתקפה על ישראל על ידי חטיבת טרור של חמאס, מאומן ומחומש על ידי איראן, ביום 07.10.2023, הייתה הצלחה טקטית. חמאס הצליח לרמות את המודיעין הישראלי ולהפתיע את צה"ל. עם זאת ברמה האסטרטגית המתקפה הייתה כישלון, וייתכן שכישלון זה יעמוד בליבו של כישלון אסטרטגי איראני רחב יותר.

מסמכים שנתפסו בשדה הקרב מראים כי מטרת ההתקפה הייתה לא רק לחדור לשטח ישראל, כולל לבסיס חיל האוויר בחצרים ולחלק מצירי התנועה בין מרכז המדינה לבאר שבע, אלא גם להחזיק בשטח זה. מטרות אלו לא הושגו.[1]

תוך 24 שעות גרמה מתקפת הנגד הישראלית להתפוררות הכוח החודר והסבה לו אבדות כבדות בנפש. המתקפה עצמה תוכננה לפרטי פרטים, אך הכוחות שהיו אמורים לבצע אותה חשפו חוסר יכולת לתפקד ולהגיב באופן מושכל או מקצועי לאתגרים העולים בשדה הקרב.[2]

גם לוא השיג כוח הטרור מעזה את יעדיו, הוא לא היה יכול להחזיק בהם לאורך זמן מול העוצמה המרוכזת של צה"ל. המתקפה כולה, כמתקפה מבודדת ויחידה על ישראל, חסרה היגיון אסטרטגי. לוא השתתף חיזבאללה, השליח האיראני האחר החולש על גבולות ישראל, במתקפה המכוונת למטרות דומות בצפון המדינה, תוך שיגור רקטות וטילים לכל עומק המדינה, המצב האסטרטגי של ישראל היה קשה מאוד. אך חיזבאללה לא עשה דבר בשעות הפותחות של המלחמה, ומאז הוא מגביל את עצמו לכמה מתקפות ספורדיות בעצימות נמוכה. נייר זה מהווה ניסיון ראשוני לעמוד על ההשלכות האסטרטגיות לאזור ולעולם העולות מהתפתחות המלחמה עד כה.

רקע: האיום הרב-זירתי:

מאז המהפכה האסלאמית ב-1979, המשטר האיראני משקיע משאבים ניכרים בבניית כוח הלחימה של שליחים איראניים באזור שממזרח לים התיכון והים האדום. אלה כוללים בין היתר:

חיזבאללה, הפרוס בלבנון ובדרום סוריה, עם כוח חי"ר משמעותי, מאומן ועם ניסיון קרבי ממלחמת האזרחים הסורית.^[3] בנוסף צה"ל מעריך כי בידי חיזבאללה יותר מ-150,000 טילים ורקטות, חלק מהם מדויקים. חיזבאללה מתכוון לפלישה לגליל,^[4] בנוסף לשחרור רבבות הרקטות שלו על ישראל ביום פקודה.^[5] לטילים ורקטות אלו יכולת לפגוע באופן משמעותי בתשתיות אזרחיות וצבאיות בישראל, ולהשמיד נמלים, שדות תעופה, תחנות כוח וצירי תנועה פנימיים בישראל שצה"ל נסמך עליהם לשינוע כוחות.

חמאס ברצועת עזה.

מיליציות פרו-איראניות בסוריה ובעירק,^[6] שגם בידיהן טילים, רחפנים וכטב"מים המסוגלים לפגוע בישראל.^[7]

מיליציות החות'ים בתימן, המחומשת אף היא באופן דומה למיליציות בסוריה ובעירק.^[8]

קבוצות מחבלים פלסטינים ביהודה ושומרון, המושפעים מתעמולה של איראן וחמאס לפגוע בישראל ובישראלים^[9] וחמושים בנשק שהוגנב אליהם על ידי איראן.^[10] קבוצות אלו יכולות לחסום צירים מרכזיים באיו"ש ביום פקודה.

קבוצות אזרחי ישראל ערבים, דוגמת הערבים שהשתתפו במהומות האלימות בקיץ 2021, המונעים אף הם על ידי תעמולה של חמאס.^[11] קבוצות אלו עשויות לנסות בעת מלחמה לחסום צירים פנים-ארציים ולשבש את תנועת כוחות הביטחון בתקופת חירום.

חלק מהאיום הנשקף מאזרחי ישראל ערביים הבוחרים לפעול נגד המדינה הוא ארגוני פשע העוסקים בפרוטקשן, במכירת סמים ובפשעים אחרים. חלק מקבוצות אלו מקבלות סמים ונשק מחיזבאללה, המגיע דרך סוריה וירדן,^[12] וכך הקו המפריד בין פעילות פשיעה ופעילות חבלנית עוינת נמחק למעשה.

האסטרטגיה הישראלית מול האיום הרב-חזיתי הגובר הנובע משליחים איראניים היה בעיקרו פסיבי והגנתי. במלחמת לבנון השנייה בשנת 2006 הסבה ישראל נזק רב לתשתיות בלבנון, והנחת היסוד מאז הייתה שבעקבות כך חיזבאללה מורתע מלתקוף את ישראל בכל משאביו ☐ כוחות יבשה, טילים ורקטות. מול עזה ישראל הסתמכה על יכולתה להסב נזקים לתשתיות הצבאיות של חמאס, ובמידה פחותה לתשתיות האזרחיות, כדי להרתיע את חמאס במקום להשמיד אותו. משך שנים רבות התעלמה ישראל פחות או יותר מהתפשטות הפשע המאורגן, כמו מהתעמולה האנטי-ישראלית בחברה הערבית שבקרבת אזרחי ישראל; הניסיון לסגור את פער האכיפה שנוצר

בעקבות התעלמות זאת החל ברצינות רק בשנה האחרונה.

מתקפת ה-7 באוקטובר נתפסת בחברה הישראלית כמסמנת את קריסת אסטרטגיית ההרתעה הישראלית. אסטרטגיה זאת לא מנעה מאיראן לבנות לאורך עשרות שנים איום רב-חזיתי ההולך ונהיה מאיים יותר עם הזמן. כיום, איומים אלה יכולים להצטרף לאיום כולל, רב-ממדי ומורכב, המאתגר את יכולתה של ישראל להתמודד במקביל עם כל האיומים, על גבולותיה ובתוך שטחה פנימה.

אבל איום זה לא התממש ביום ה-7 באוקטובר.

ישראל מונעת את התרחיש האסטרטגי הגרוע ביותר:

גורם ההפתעה הוא מרכיב חיוני לתרחיש האסטרטגי הגרוע ביותר מבחינת ישראל: מתקפה כוללת בכל החזיתות, חיצוניות ופנימיות, התופסת את ישראל לא מוכנה, כשכוחותיה אינם מגויסים או פרוסים במקומות הנחוצים. חמאס השיג הפתעה כזאת בחזית הדרום. למרות זאת, ב-36 השעות הראשונות לאחר פרוץ המתקפה בעוטף עזה, שום מרכיב אחר של המתקפה הרב-חזיתית הפוטנציאלית לא התממש. חיזבאללה לא ערך מתקפה רב-ממדית קרקעית על גבול הצפון ולא פתח בירי רקטי מאסיבי על העורף הישראלי. ערביי ישראל לא ניסו ליזום שחזור של אירועי 2021.

בתום 36 שעות ישראל גייסה, חימשה ופרסה 300,000 חיילי מילואים.^[13] כוחות רבי עוצמה נפרסו לא רק סביב רצועת עזה אלא לאורך הגבול הצפוני, כולל יחידות שריון וארטילריה; מאותה נקודת זמן מתקפה קרקעית על גבול ישראל הפכה למשימת התאבדות. כוחות מילואים נפרסו ביהודה ושומרון, ואף בתוך הקו הירוק. המשרד לביטחון פנים השיג כ-20,000 יחידות של נשק ארוך-קנה ושכפ"צים, ואלו חולקו לכ-900 כיתות כוננות אזרחיות חדשות.^[14] כיום הפכה ישראל למחנה חמוש, על גבולותיה ופנימה, כשכל המגויסים נחוישים לא לאפשר לאויב פוטנציאלי להפתיע אותם שוב. בהמשך המלחמה פינתה ישראל תושבים מגבולות עזה והצפון בטווח 4-5 קילומטרים מהגבול והפכו את אלה לאזורים שבהם צה"ל יכול לפעול בחופשיות כדי לסכל כל איום.

מאז המצב נותר יציב. כוחות ישראל מגויסים. עזה מכותרת ותחת הפצצה אווירית. לא התפתחה תופעה של אלימות רבת-משתתפים בקרב ערביי ישראל. ביהודה ושומרון נצפתה עלייה בניסיונות לפעילות חבלנית עוינת, אך מול ניסיונות אלו צה"ל פועל ביוזמה ובשיטות שהיו עד כה נדירות, כגון מתקפות מהאוויר וכטב"מים.^[15] התופעה המעניינת ביותר היא התגובה ² או נכון יותר חוסר התגובה ² של חיזבאללה, שהסתפק במעט מתקפות של טילי נ"ט, חוליות מסתננים ופצמ"רים. ניתן לומר כי מאז המתקפה הגדולה ב-7 באוקטובר הוגבלה הפעילות של אויבי ישראל להטרדות, וכמעט אין פגיעות בתשתיות אזרחיות או צבאיות חשובות.^[16]

מתקפת חמאס על ישראל הוכנה על ידי האיראנים במשך תקופה ארוכה. איראן אימנה וחימשה את כוחות חמאס. כעת ידוע כי בפגישה בביירות בתחילת חודש אוקטובר נתנו משמרות המהפכה אור ירוק ליציאה למתקפה.^[17] אך איראן נמנעה, או לא הצליחה, לגייס את יתר הקליינטים שלה להצטרף למתקפה. חמאס תקף, כוחות התקיפה שלו הובסו, והוא נותר להתמודד לבדו עם מתקפת הנגד הישראלית.

בשלב זה אפשר רק לנחש מדוע לא יצאה אל הפועל מתקפה רב-חזיתית נגד ישראל. תאוריה אחת היא שאיראן וחיזבאללה ממתנינים להסתבכות קרקעית של צה"ל ברצועת עזה כדי לפתוח חזית נוספת מהצפון, מלווה במתקפת טילים רבתי על העורף הישראלי. אך הזמן המתאים ביותר למתקפה כזאת היה עם פרוץ המלחמה, לא עכשיו כשצה"ל מגויס, מחומש, פרוס על הגבולות, ומוכן לבצע את התוכניות שלו לדיכוי כוחות החמאס. תאוריה נוספת היא שהשליטה של איראן בהחלטות גרורותיה היא פחות ממושלמת, ושחיזבאללה אולי החליט שאין לו עניין בהתמודדות צבאית מול ישראל. ערביי ישראל, שאולי היו שוקלים להצטרף לפרעות פנימיות שמטרתן להפריע לגיוס עתודות צה"ל, יודעים עכשיו שהם ייתקלו ביחידות של יהודים, חמושים ומואמנים ומוכנים לטפל בכל התפרעות בנשק חם וביד קשה.:

ההשלכות האסטרטגיות של המלחמה בזירת המזרח התיכון:

האילוץ האסטרטגי הישראלי

מתקפת חמאס על ישראל ביום ה-7 באוקטובר סימנה את קריסת אסטרטגיית ההרתעה הישראלית: שמדיניות של תגובות צבאיות מוגבלות משולבת בגזרים כלכליים שונים יכולה "לביית" את חמאס ולהגביל אותו לפעילות צבאית נסבלת הן מבחינת תדירותה והן מבחינת עוצמתה. בו בזמן חשפה המתקפה של חמאס באופן מחריד את הממדים האמיתיים של האיום הנובע מהמערך הרב-חזיתי שאיראן בונה מול ישראל. לוא הצטרפו כל מרכיבי מערך זה למתקפה נגד ישראל יחד עם חמאס, שרידותה של ישראל הייתה מוטלת בספק.

מתקפת חמאס היא בראש ובראשונה מכה למוניטין הצבאי של ישראל. להרשות לחמאס לשרוד את המלחמה אינו רק עניין של ויתור על נקמה; אם חמאס לא יושמד יסמן הדבר את ישראל בתוך האזור כטרף, עם ומדינה שאיבדו את הרצון לשרוד. תוצאה כזאת תכתיר את היוזמה האיראנית נגד ישראל בהצלחה, למרות מגבלותיה. לצופים אזוריים יראה כאילו ההגמוניה האיראנית בכל המרחב ^[8] מובטחת.

אך השמדת חמאס אינה אלא צעד נחוץ לשיקום מעמדה וחוסנה של ישראל במרחב. חמאס אינו אלא כלי שאיראן השתמשה בו כדי לערוך מתקפה קטלנית על ישראל. יהיה גורלו של חמאס אשר יהיה, ישראל אינה יכולה להרשות מצב שבו טהרן יוזמת מכה כזאת נגד ישראל ואינה משלמת על כך מחיר כבד.

שיקול זה צריך לרכז את תשומת ליבנו בחיזבאללה. איראן אומנם רחוקה מישראל, אך המרחב

האווירי והימי שלה חשוף כמעט לחלוטין למכות-נגד של חיל האוויר הישראלי. יש לאיראן יכולת מסוימת לשגר טילים נגד ישראל, אך ישראל ערוכה יותר מכל מדינה אחרת באזור להתמודד עם איום זה. הגורם האיראני המרתיע את ישראל הוא חיזבאללה, עם כוחותיו המאומנים שליד גבול ישראל ורבבות הטיילים שבידיו. עד כה, יש לומר, הרתעה זאת פעלה בצורה אפקטיבית ביותר. עם זאת, אם יש לישראל צורך קיומי להכות בטהרן, מבחינתה הדרך לטהרן עוברת דרך חיזבאללה. על ישראל להסיר מדרכה את ההרתעה שחיזבאללה מפעילה עליה.

יש היום בישראל שיח מסוים (אם כי לא בחוגי הממשלה) על הצורך להפוך את עזה לדוגמה לכל אויבי ישראל: להפוך את עזה לשממה מאין יושב, תוך חיסול פיזי של כוחות החמאס. אכן יש לחסל את החמאס, ואם הדרך לעשות זאת באופן שחוסך חיי ישראלים הוא להחריב כל מבנה בעזה, אזי יש להחריבם. אך הפיכת עזה לעיי חורבות היא "ניצחון בנקודות" ולא ניצחון אסטרטגי של ממש. מבחינת איראן, חמאס הוא כלי לשימוש ולזריקה, והשמדת חמאס לא תביא לשינוי משמעותי במאזן האסטרטגי האזורי. רק השמדת חיזבאללה, הסרת ההרתעה האיראנית על ישראל, ופגיעה קשה במשטר ובמולדת האיראנית יכולות להשיג את המטרה האסטרטגית הנחוצה לישראל.

בעת כתיבת שורות אלו חיזבאללה נמנע עדיין מלהתערב באופן פעיל מאוד במלחמה הנוכחית. זה יתרון מבחינתה של ישראל; לישראל עדיפה מלחמה בחזית אחת בלבד. אם חיזבאללה אכן יחליט עכשיו להטיל את כל כובד משקלו למערכה הדבר יכפה כמובן על ישראל מלחמה בשתי חזיתות, אומנם עם תנאי פתיחה טובים לאין שיעור לעומת ה-7 באוקטובר. אך גם אם חיזבאללה יימנע מליצור עימות מלא עם ישראל, אין משמעות הדבר שישראל יכולה להימנע לאורך זמן מליצור עימות איתו, במועד ובנסיבות המתאימים לישראל.

צה"ל טוען זה תקופה ארוכה שהוא מוכן ומיומן להתמודד עם האיום מחיזבאללה. לאור אירועי ה-7 באוקטובר אולי אין לקבל טענה זאת כמובנת מאליה; ודאי ששום מנהיג פוליטי ישראלי לא היה מוכן עד כה לערוך לטענות אלו בחינת מציאות. אך המצב היום שונה ממה שהיה לפני חודש, לפני שנה או לפני עשור:

צה"ל מוכן לפעולה; כל כוחותיו מגויסים ופרוסים בגבולות.

כיום ברורה האיוולת שבאסטרטגיית ההרתעה שישראל נהגה בה עד כה. ישראל אינה יכולה עוד להניח כי היא יכולה להרתיע את השליחים של איראן לאורך זמן, ולהרשות לאיראן להמשיך לחמש ולבצר את יכולותיו של חיזבאללה.

לישראל אין ברירה, אם היא חפצה לשרוד, אלא לגבות מאיראן מחיר הכבד מהמחיר שהיא עצמה שילמה. לשם כך, כפי שנכתב לעיל, על ישראל להסיר מדרכה את ההרתעה שחיזבאללה מפעילה עליה.

ההחמצה האסטרטגית האיראנית

בהימנעותה, או בכישלונה, ליזום מתקפה רב-חזיתית פתאומית על ישראל, נראה כי איראן איבדה את ההזדמנות הטובה ביותר שלה להשמיד את ישראל. מול הכוחות שהיא פרסה סביב ישראל עומד צבא ישראל גדול וחזק בהרבה. ההחמצה של איראן יכולה לעלות לה בהשמדת חלק ניכר מהמשאבים הצבאיים שטיפחה באזור בעשורים האחרונים. אך תוצאה זאת תלויה לחלוטין בנחישותה של ישראל לנצל את ההחמצה האיראנית, להשתמש בכוחה המגויס כדי להסיר את חמאס וכן את חיזבאללה מלוח המשחקים האזורי, ולהפליא מכות באיראן עצמה כעונש על חלקה במתקפת ה-7 באוקטובר. אם לא תעשה זאת, איראן תינצל מהשלכות כישלונה האסטרטגי ותישאר חופשייה לתכנן ולערוך "7 באוקטובר" חדש בעתיד.

המאזן האסטרטגי האזורי

המאזן האסטרטגי האזורי מושפע עמוקות מהמדיניות של גורמים מחוץ לאזור, כולל ארה"ב, רוסיה וסין, ונתייחס למשמעות ההתפתחויות באזור למדיניות של ארה"ב בחלק הבא. בחלק זה נתייחס לרגע לאזור כאקוסיסטם אסטרטגי עצמאי.

ציר ההתנגשות העיקרי באזור הוא בין ישראל לאיראן. צמיחתה הכלכלית והטכנולוגית של ישראל בשנים 2003-2021 תרמה רבות להחלטות של חלק מהמדינות הסוניות השמרניות באזור ליצור קשרים ושיתופי פעולה עם ישראל; חלקן אפילו כוננו יחסים דיפלומטיים עם ישראל במסגרת הסכמי אברהם. החל מ-2021, עם פרוץ המהומות של ערבים בערי ישראל, החלו מדינות האזור להבין טוב יותר את החולשות של ישראל: הססנותה לטפל באופן החלטי בגרורות איראניות מחוץ, או בפורעים לאומניים מבית.

אפשר לתאר את המדיניות של המדינות הסוניות השמרניות באזור כפוסחת על שני הסעיפים. הן אינן בטוחות אם כדאי יותר להמשיך להתחבר לישראל תוך התנגדות לניסיונות של איראן להפוך להגמון אזורי, או להשלים עם הגמוניה זאת כעובדה מוגמרת. שיקולי משטרים אלו מושפעים כמובן גם על ידי המדיניות האמריקנית, שהייתה מאז 2002 (וכן בתקופת 2012-2016) מדיניות של פיוס איראן בסגנון מדיניות המערב בשנות ה-30 של המאה האחרונה.

אם ישראל תנקוט שוב יוזמה אסטרטגית, תפגע קשות במערך הרב-חזיתי שאיראן בנתה סביבה ותגבה מחיר כבד מאיראן עצמה, הדבר יעשה רבות כדי לשקם את כוח ההרתעה שלה. לעומת זאת המוניטין והעוצמה של איראן ייפגעו לעומת המצב ששרר בשנים האחרונות. ייתכן שהדבר יאפשר לישראל להכות עוד במוניטין ובמעמד של איראן בשילוב עם מדינות אחרות באזור שהאינטרסים שלהן מנוגדים לאלו של איראן, כגון טורקיה, אזרבייג'אן ומדינות המפרץ. [18] אך תנאי לכך הוא שישראל תכה בברזל בעודו חם: תנצל את החולשות האיראניות הנובעות מהמצב האסטרטגי הנוכחי, לאור ההתגייסות של צה"ל ושל דעת הקהל הישראלית, כדי להשמיד הן את חמאס והן את חיזבאללה.

השלכות אסטרטגיות גלובליות:

לא כאן המקום לביקורת ממצה על מדיניות הביטחון של ארה"ב מאז 2008. די לציין כי ממשלים אמריקניים עוקבים הפגינו חובבנות אסטרטגית מחפירה, כאילו שהפגנת חוסר העניין של ארה"ב בחלק מסוים של העולם לא תאתגר את יריביה של ארה"ב בכל העולם כולו לבחון אם אפשר לנצל את החלשת הרצון והמוראל של ארה"ב בזירה אחת גם בזירות אחרות. ראוי גם לציין את האיוולת שבניסיון להגיע להסכמים עם משטרים טוטליטריים תוקפניים עוד לפני שהוכח להם כי תוקפנות תביא להתנגדות חמושה נחושה.

אין הכוונה כי ארה"ב אינה יכולה או צריכה לתעדף את השקעותיה בביטחון לאומי, אך אין היא יכול ליצור רושם שהיא נוטשת אזור זה או אחר בעולם. התוצאה הבטוחה של מדיניות כזאת היא הזמנת תוקפנות נגד ארה"ב, בעלי בריתה, ומערכת הביטחון והפיננסים שארה"ב השקיעה בה כבר 80 שנה. מול המדיניות התוקפנית של שלישיית המעצמות הטוטליטריות התוקפניות [2] סין, רוסיה ואיראן [3] מדיניות אמריקנית של שיתוף הנטל (burden-sharing) היא הראויה: ארה"ב תשקיע כסף ואמצעי הגנה בהגנתן של מדינות המוכנות ומסוגלות להשקיע במקביל: המדינות הסקנדינביות, פולין, הודו, אוסטרליה, דרום קוריאה, יפן וכמובן ישראל.

ההחמצה האסטרטגית האיראנית פותחת הזדמנות אסטרטגית לא רק לישראל אלא גם לארה"ב [4] בתנאי שכמו ישראל תנקוט גם ארה"ב יוזמה באופן נחוש ומיידי. יש להפסיק מייד את המדיניות של פיוס איראן. על ארה"ב להכיר בכך כי האינטרס שלה, לא פחות מאשר זה של ישראל, הוא לגרום לאיראן לסגת, אסטרטגית וגאוגרפית, לגרום להשמדת פרויקט הגרעין שלה, כך שלמדינות אחרות באזור יהיה מניע חדש לשתף פעולה עם ארה"ב ולא עם טהרן. המחיר מבחינת ארה"ב לא יהיה מבוטל, בהון ובמידה פחותה באמצעי לחימה, אך פחות מהמחיר הכרוך בהמשך המדיניות הנוכחית.

ממשל ביידן נקט שני צעדים בכיוון הנכון. צעד אחד הוא קריאת הממשל להוסיף סיוע צבאי בסך 14 מיליארד דולר לישראל. [19] הצעד השני הוא שליחת כוחות ימיים אמריקניים לאזור, והאיום האמריקני לאיראן [5] שאם איראן תתערב בלחימה היא תסתכן בעימות מזוין מול ארה"ב. [20] האם האיום רציני? איש אינו יודע, כולל המשטר בטהרן.

מדיניות אמריקנית בת קיימא במזרח התיכון דורשת השקעה מתמדת ונחושה באזור [6] לא רק בכסף או בנשק אלא במדיניות הנכונה. ארה"ב צריכה לעמוד על כך שההשפעה של המשטר האיראני הטוטליטרי והתוקפני תיסוג. כפי שהתחילה [7] כך על ארה"ב להמשיך, לתמוך בישראל ללא היסוס במישור הדיפלומטי כמו במישור אמצעי הלחימה, בעוד ישראל מבצעת את מה שהוא אינטרס אמריקני לא פחות מכפי שהוא אינטרס שלה: השמדת חיזבאללה וסיכול האג'נדה האיראנית באזור. בהמשך על ארה"ב לעודד יצירת קואליציה אזורית בין ישראל לבין המדינות הסוניות השמרניות, חמושות ומאומנות דיין כדי לעצור ניסיונות תוקפנות איראניים עתידיים, על מנת שארה"ב תוכל להתקדם עם השקעות משמעותיות יותר באזורים אחרים בעולם.

ד"ר יצחק קליין הוא עמית במכון משגב לביטחון לאומי ולאסטרטגיה ציונית.

הדעות המובעות בפרסומי מכון משגב הן של המחברים בלבד.

[1] ד"ר (סמ"ר במיל) יאיר אנסבכר, לוחם לוט"ר, ריאיון, כאן חדשות, 14.10.2023. https://twitter.com/kann_news/status/1713059234122715401. ד"ר אנסבכר היה לוחם באחת היחידות הראשונות שהגיעו לזירת הלחימה, כיתרו והשמידו את כוח הטרור של חמאס.

[2] אנסבכר, תדרוך בע"פ.

Hanna Davis, "New Hezbollah Museum Puts Spotlight on Syria Intervention", [3] *The New Arab*, 28 September, 2023

<https://www.newarab.com/analysis/new-hezbollah-museum-puts-spotlight-syria-intervention>

Colin P. Clarke and Chad C. Serena, "Hezbollah is Winning the War in Syria", *The RAND Blog*, January 30, 2017

[;https://www.rand.org/blog/2017/01/hezbollah-is-winning-the-war-in-syria.html](https://www.rand.org/blog/2017/01/hezbollah-is-winning-the-war-in-syria.html)

Hezbollah and Syria: From Regime Proxy to Regime Savior", in *Insight Turkey*, "Spring 2014, Volume 16, Number 2

<https://www.insightturkey.com/commentaries/hezbollah-and-syria-from-regime-proxy-to-regime-savior>

magazine of Turkey's SETA Foundation for Political, Economic and Social] [Research

Tal Beerli, "The Radwan Unit (Radwan Force - Unit 125)", Alma Research and [4] Education Center, Special Report, January 5, 2023

(The Radwan Unit (Radwan Force - Unit 125

Shaan Shaikh and Ian Williams, "Hezbollah's Missiles and Rockets: An [5] Overview", Center for Strategic and

International Studies, Washington D.C., July 2018

https://csis-website-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/180705_Williams_HezbollahMissiles_v3.p

Iran's Islamist Proxies in the Middle East", September 12, 2023, Wilson Center, Washington D.C

<https://www.wilsoncenter.org/article/irans-islamist-proxies>

Shaan Shaikh ("Iranian Missiles in Iraq", Center for Strategic and International Studies, Washington D.C

December 2019,
https://missilethreat.csis.org/wp-content/uploads/2021/04/191211_IranianMissiles_Iraq.pdf

Michael Segall, "New Houthi Attacks on Strategic Targets in Saudi Arabia and Yemen

Jerusalem Center for Public Affairs, 15 September, 2021

New Houthi Attacks on Strategic Targets in Saudi Arabia and Yemen

[9] ראה:

Dr Raz Zimmt, "Declarations of Senior Iranian Officials Concerning the West Bank Point to Intensifying Iranian Effort to Expand its Influence in this Arena", Meir Amit Intelligence and Terrorism Information Center, 13.02.2023
https://www.terrorism-info.org.il/app/uploads/2023/02/E_029_23.pdf

[10] ראה לדוגמה אמיר בוחבוט, "מאיראן דרך חלפנים ועד מחבלים: מסלול כספי הטרור ביהודה ושומרון", וואלה חדשות, 30.09.2023, news.walla.co.il/item/3611192/

[11] אסף גיבור ושילה פריד, "המערכת המשומנת להסתת ערביי ישראל לטרור", מקור ראשון, 19.03.2023

<https://www.makorrishon.co.il/news/593125>

[12] ראה לדוגמה יואב זיטון, "המטרה: חיסול בכירי ארגון פשע. האמצעי: מטעני חבלה מאיראן, דרך חיזבאללה", *Ynet news* (עברית), 24.08.2023

<https://www.ynet.co.il/news/article/rkz5plan6h>

Israel drafts 300,000 Reservists as it Goes on the Offensive”, *Reuters*,“ [13]
October 9 2023

[https://www.reuters.com/world/middle-east/israel-drafts-300000-reservists-it-goes-offensive-2023-10-09/#:~:text=JERUSALEM%2C%20Oct%209%20\(Reuters\),military%20spokesperson%20said%20on%20Monday](https://www.reuters.com/world/middle-east/israel-drafts-300000-reservists-it-goes-offensive-2023-10-09/#:~:text=JERUSALEM%2C%20Oct%209%20(Reuters),military%20spokesperson%20said%20on%20Monday)

[14] אלון חכמון, "בגלל המלחמה: מאות כיתות כוננות חדשות, גם במרכז", *מעריב*, 19.10.2023
<https://www.maariv.co.il/news/military/Article-1046146>

[15] אמיר בוחבוט וגיא אלסטר, "ליל לחימה בגדה: קרבות אש, עצורים ושלושה הרוגים פלסטינים", *וואלה*, 19.10.2023; <https://news.walla.co.il/item/3617141>; ג'קי חורי והגר שיזף, "שוטר מג"ב נהרג בעימותים ליד טולכרם; ששה פלסטינים נהרגו

בתקיפת כתב"מ", *הארץ*, 19.10.2023

<https://www.haaretz.co.il/news/politics/2023-10-19/ty-article/0000018b-45f0-d242-abef-57f608e30000>

[16] למיטב הידיעה בעת כתיבת שורות אלו ידוע על פגיעה בטרמינל הנפט של קצא"א ליד אשקלון:

Sherri Su, "Oil Tanker Sails to Israeli Red Sea Port to Avoid Conflict", Bloomberg, 19.10.2023
<https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-10-19/oil-tanker-sails-to-israeli-red-sea-port-to->

avoid-conflict#xj4y7vzkg

Iran Helped Plot Attack on Israel Over Several Weeks”, *Wall Street Journal*, [17]
8 October 2023

www.wsj.com/world/middle-east/iran-israel-hamas-strike-planning-bbe07b25

[18] ד"ר דוד וורמזר ממכון משגב לביטחון לאומי, מומחה לאיראן, הציע שערעור העמדה האיראנית בסוריה והפלת משטר אסאד שנמצא בחסותה עשויים לערער את המוניטין של המשטר האיראני מבית עד כדי ערעור יציבותו הפנימית. אין באפשרותנו לגבש עמדה מבוססת נתונים לגבי הצעה זאת. עם זאת, פגיעה קשה בעמדות של איראן בעזה ובלבנון עשויה לפתוח פתח לניצול חולשות המשטר האיראני על ידי טורקיה ואזרבייג'אן, טורקיה בסוריה ואזרבייג'אן בחבלי ארץ מאוכלסי אזרים בצפון איראן. במקרה זה ייתכן שיהיה לישראל אינטרס לקדם מטרות אלו.

Biden asks Congress to okay \$14 billion in aid to Israel, \$61 billion for“ [19]
Ukraine”, *Times of Israel*, 20 October 2023
<https://www.timesofisrael.com/biden-asks-congress-to-okay-14-billion-in-aid-to-israel-61-billion-for-ukraine>

Justin Sink, “US Warned Iran in Back-Channel Talks on War, Sullivan Says”, [20]
Bloomberg News, October 15 2023
<https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-10-15/us-has-had-back-channel-with-iran-in-recent-days-sullivan-says>